

Militaire sportbond of nationale sportkoepel?

De Nederlandsche Bond voor Lichamelijke Opvoeding, 1906-1912.

Daniël Rewijk

Op 13 november 1908 schreef C.A.W. Hirschmann, secretaris van de Nederlandsche Voetbal Bond (NVB) aan F.W.C.H. Baron van Tuyll van Serooskerken (Frits van Tuyllⁱ, Nederlands IOC-lid): 'Zou er geen mogelijkheid zijn het Nederlandsch Olympisch Comité om te zetten in een permanent lichaam, zich ten doel stellende de Nederlandsche sport zoowel binnens- als buitenslands te vertegenwoordigen.'ⁱⁱ Hij doelde hiermee op het *ad hoc* Olympisch Comité dat voorafgaand aan de Olympische Spelen van Athene (1906) en Londen (1908) bij elkaar kwam om de Nederlandse deelname te regelen. Van Tuyll stond echter op het punt zich te verbinden aan een nieuwe organisatie voor sport en lichamelijke opvoeding:ⁱⁱⁱ de Nederlandsche Bond voor Lichamelijke Opvoeding (NBvLO). Hiermee beoogde hij het doel te bereiken dat Hirschmann in zijn brief omschreef. De mislukking van deze NBvLO is een terugkerend element in ontstaansgeschiedenissen van het Nederlandsch Olympisch Comité (NOC). Hierbij wordt steeds verwezen naar spanningen tussen militairen en burgers en financieel wanbeheer. Ik wil in dit artikel aan de hand van archiefstukken van de NBvLO beschrijven hoe de organisatie als nationale sportkoepel faalde.

Sport voor militairen

De Eerste Wereldoorlog wordt in de Nederlandse sportgeschiedenis als een katalysator voor de verbreiding van sportbeoefening gezien. De socioloog Van Bottenburg schrijft bijvoorbeeld: 'Het vinden van een geschikt tijdverdrijf voor de gemobiliseerde soldaten was één van de grote problemen van de Nederlandse militaire autoriteiten. De oplossing hiervoor werd ondermeer gevonden in de bevordering van verschillende takken van sport.'^{iv} Van Bottenburg baseert zich op het proefschrift van C.G.M. Miermans, *Voetbal in Nederland, een onderzoek naar de maatschappelijke en sportieve aspecten* uit 1955. Miermans ziet in de mobilisatie een infectiehaard, waarin jonge mannen uit alle hoeken van het land werden besmet met het voetbalvirus. Zij verspreidden het virus verder in hun eigen gemeenschap, waar het voetbal tot dan onbekend was. Ik wil hier niet bestrijden dat de Eerste Wereldoorlog cruciaal was voor de popularisering van de sport in Nederland. De militaire bemoeienis met sport was evenwel ruim voor de Grote Oorlog ontstaan en werd meer ingege-

ven door zorg over de lichamelijke conditie van dienstplichtigen dan door ongerustheid over verveling bij soldaten.

In 1906 zochten enkele officieren (onder andere W.F.K. Bischoff van Heemskerck (voorzitter), A. Dudok van Heel en T.J.C.A. Boele) elkaar op voor de organisatie van militaire sportwedstrijden, die in september gehouden werden te Breda. Om die wedstrijden goed te laten verlopen, werd contact opgenomen met de nationale voetbal-, korfbal-, gymnastiek- en kaatsorganisaties. In oktober 1907 werden de wedstrijden opnieuw gehouden, met steun van het ministerie van Oorlog. De wedstrijden waren weliswaar een succes, maar ze droegen niet bij aan de algemene lichamelijke conditie van dienstplichtigen, rekruten en soldaten. Aan het eind van dat jaar werd daarom een poging gedaan het bereik van de organisatie te vergroten. De militairen dachten met het aantrekken van sportpionier Pim Mulier als secretaris de verreikende ambities te

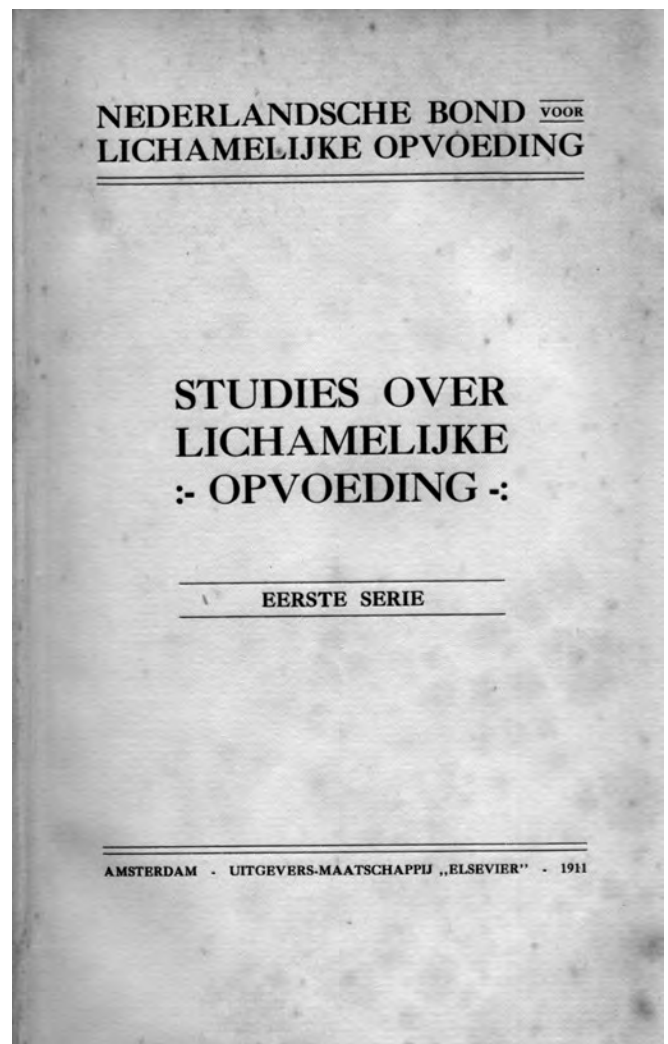
De afgetreden Bonds-voorzitter
W. F. K. BISCHOFF VAN HEEMSKERCK.

kunnen verwezenlijken. In de conceptstatuten van de Nederlandsche Militaire Bond voor Lichamelijke Opvoeding, die in februari 1908 werden opgesteld, staat in artikel 3: 'De bond stelt zich ten doel de lichamelijke opvoeding van het volk in al zijne lagen te helpen bevorderen.' In dezelfde statuten staat een toelichting op het ontstaan van de organisatie, onder de kop: *In de weermacht weerspiegelt zich het volk.* 'In de kazernes komt een groot aantal jonge Nederlanders bijeen, uit alle sociale klassen. Wie hen waarneemt moet concluderen: De lichamelijke ontwikkeling laat veel, zeer veel te wenschen over. (...) Het is treurig te moeten erkennen dat het grootste deel der miliciens, bij hunne opkomst onder de wapenen niet voldoet aan de eischen, die men met het oog op hunnen leeftijd, aan de lichaamsvaardigheid stellen mag. De oorzaak ligt in de geringe belangstelling, die het grootste deel van ons volk koestert voor oordeelkundig geleide lichaams-oefeningen.' Het leger kon een voortrekkersrol vervullen om in deze situatie verandering te brengen.^v

Behalve Mulier wilde het bestuur nog meer vertegenwoordigers van burgerlijke sportorganisaties binnenhalen. Toch wilden de militairen de macht niet helemaal uit handen geven, want in de definitieve statuten van de NBvLO uit april 1908 werd bepaald dat het hoofdbestuur van de organisatie moest bestaan uit twaalf leden 'waarvan de meerderheid moet zijn officieren of oud-officieren.'^{vi} Deze bepaling werd een jaar later (februari 1909) tot dode letter gemaakt, toen het hoofdbestuur werd uitgebreid tot 40 leden, die afkomstig waren uit allerlei organisaties voor sport en lichamelijke opvoeding. Onder hen de voorman van het gymnastiekverbond J. Heijnen, NVB-voorzitter Jasper Warner, gymnastiekleraar en deskundige S. van Aken en sportjournalist Jan Feith. Ook de latere voorzitter Frits van Tuyll trad op dat moment tot de organisatie toe. De rol van Mulier was bij deze bestuursuitbreiding eigenlijk al uitgespeeld. Hij "degradeerde" van secretaris tot tweede onder-voorzitter, volgens eigen zeggen omdat hij dacht zonder de belasting van zijn functie nuttiger voor de organisatie te kunnen zijn. Bij een bestuursvergadering vielen echter harde woorden over zijn functioneren. Voorzitter Bischoff van Heemskerck, secretaris Boeree én hoofdbestuurslid J. Heijnen klaagden 'dat de heer Mulier altijd bedankte als hij meende

De grote aspiraties van de NBvLO komen in dit boek tot uitdrukking. Het behandelt de beginselen van verschillende vormen van sport en lichaams-oefening, bevat 'Boekbeoordelingen' en geeft een overzicht van alle sportverenigingen en 'Bonden en Vereenigingen, die op het gebied van de Lichamelijke Opvoeding werken.'

dat de zaken slecht gingen, om dan als de moeilijkheden overwonnen waren weer op zijn besluit terug te komen.' Mulier zou de NBvLO hebben omschreven als een club van "presenteer geweer".^{vii} Het past in het patroon van Muliers carrière: enthousiast bij het begin, maar als bestuurlijk handwerk gevraagd werd en compromissen gesloten moesten worden, haakte hij af. Het lijkt er wel op dat Mulier als eerste burger binnen de (toen nog) Militaire Bond voor Lichamelijke Opvoeding, het aantrekken van bestuurders uit burgerlijke sportorganisaties geïnitieerd heeft. Hij had er het netwerk voor, meer dan de officieren in het bestuur. Mulier werd direct na zijn afscheid tot erelid benoemd, samen met de ministers van Oorlog H.P. Staal, W.F. Ridder van Rappard en F.H.A. Sabron.^{viii} Hij bedankte daarna voor een plaats in het hoofdbestuur en verdween daarmee eigenlijk uit de bond. De afgevaardigde van de afdeling Haarlem Lieftinck van de NBvLO wilde niet zonder meer akkoord gaan met het erelidmaatschap van Mulier. Hij zag liever dat Mulier 'als actief lid van den Bond zijne krachten kan blijven

inspannen voor de lichamelijke opvoeding van ons Volk.^{ix} Voorzitter Bischoff van Heemskerck antwoordde dat het bestuur uittentreuren heeft geprobeerd Mulier over te halen, maar dat die reeds voor de vierde keer voor een functie in de bond bedankt had en nu voet bij stuk hield. Dezelfde Lieftinck voerde harde oppositie tegen het beleid van het bestuur. Volgens hem was dat te veel gericht op de organisatie van wedstrijden voor het leger. Met het propagandawerk zou de bond de eigenlijke sportbonden in het vaarwater zitten en er werd te weinig gedaan op het gebied van onderwijs en jonge jeugd. Secretaris Boeree en voorzitter Bischoff van Heemskerck wilden van de kritiek niets weten en wimpelden moeilijke vragen (bijvoorbeeld over een subsidie van fl. 500,- voor roeiwedstrijden op de Oude IJssel bij Doetinchem) af met de opmerking dat 'dergelijke Huishoudelijke aangelegenheden, niet in eene openbare vergadering' behandeld kunnen worden. Het was één van de eerste strubbelingen in de bond en het hele jaar zou in de NBvLO een crisissfeer blijven hangen.

Een nieuwe richting

Enkele maanden later, begin 1911, werden de machtsposities in de NBvLO bekleed door de sportbestuurders: Frits van Tuyll werd voorzitter en Jasper Warner penningmeester. Zowel inhoudelijk als in de stijl van besturen is direct een omslag te zien. In de nieuwe bestuursstijl was meer ruimte voor debat, meningsverschillen en dialoog. Zo werd een conflict met het Nederlandsch Gymnastiekverbond (NGV) uitgepraat, tegen de wens van het oude bestuur in, dat meende in haar recht te staan en niet wilde praten. De lossere stijl van Van Tuyll was ook te zien in een discussie over de wenselijkheid van de pas opgekomen padvindersbeweging. Van Tuyll meende 'dat, wanneer deze beweging in goede banen wordt geleid, eene groots moreele waarde aan deze organisatie moet worden toegekend. (...) Bij de padvinderij worden de jongens van jongsaf behendigheid in verschillende lichaamsoefeningen geleerd, zoodat hen dat later zeer te pas zal kunnen komen.' Jan Feith zag in de padvinders juist 'een gevaar voor de sport.' Door de padvinderij werd volgens hem de kans kleiner dat er in Nederland 'goede sportslui kunnen groeien.' Feith bedankt Van Tuyll evenwel 'dat deze het debat de vrije loop liet.'^x

Inhoudelijk behelsde de koerswijziging van het bestuur onder Van Tuyll vooral minder aandacht voor militairen en meer voor de (schoolgaande) jeugd. Het bestuur stelde een commissie in om 'het geheele vraagstuk der "lichamelijke opvoeding" in studie te nemen.'^{xi} Vooral de situatie in het onderwijs moest worden onderzocht.

Men wilde weten hoeveel tijd op scholen werd besteed aan lichamelijke opvoeding en adviseren hoeveel dit zou moeten zijn. Sommige leden van de NBvLO hadden moeite met deze actieve houding, die direct aansloot bij de bevindingen van de commissie Pedagogiek bij het Olympisch congres van 1905 in Brussel, voorgezeten door Van Tuyll. Deze commissie kwam in het eindrapport van het congres tot de volgende aanbeveling: 'At least half an hour of physical exercise should be done daily in all classes; children under the age of 12 should be instructed in gymnastics daily for 45 to 60 minutes.'^{xii} Typerend voor de richting die Van Tuyll aan de NBvLO gaf, is ook de 'bespreking van het stelsel der Gymnastique Utilitaire van baron de Coubertin.'^{xiii} Veel oudgedienden van de bond hadden grote problemen met de verminderde aandacht voor de sportbeoefening onder militairen. Militaire sportwedstrijden werden afgeschaft, omdat ze te veel geld kostten. De aandacht ging uit naar kinderen tot achttien jaar. Voor degenen die ooit waren begonnen met de grote militaire sportfestijnen in Breda was dat een bittere pil.

Een stok om mee te slaan

De oudgedienden in de NBvLO vonden in het ontslag van het *chef de bureau* van de bond, Mej. Van de Wal, de aanleiding om de aanval op het nieuwe bestuur te openen. In de hoofdbestuursvergadering van 18 november 1911 kreeg het dagelijks bestuur het verwijt te spelen met 'particuliere belangen.' Aanvoerder van de oppositie was de eerste penningmeester van de NBvLO, T.J.C.A. Boele, die verzekerde 'dat hij in geenerlei betrekking staat tot Mej. van de Wal, noch als familielid, noch als vriend.' In een motie droeg hij het dagelijks bestuur op Van de Wal terug in dienst te nemen. Jasper Warner bracht hier tegenin dat zij ongeschikt was voor haar functie, met name voor de leidinggevende taken. Hij 'betreurt het dat haar ontslag in een zoo zacht gesteld schrijven werd medegedeeld; men had beter gedaan haar te melden dat ze ontslagen was, zonder meer.' Bij stemming over de motie staakten de stemmen: 5 voor, 5 tegen en 5 blanco (het bestuur). De stem van de voorzitter kon de doorslag geven, maar Van Tuyll houdt vast aan zijn blanco stem 'waar het hier een motie tegen het Dag. Bestuur geldt.'^{xiv} De motie werd verdaagd naar een nieuwe vergadering op 9 december 1911. Hier waren de opposanten afwezig en werd de motie verworpen. Toch trad het dagelijks bestuur af. Van Tuyll: 'de gevoerde oppositie dwingt er ons toe heen te gaan, juist omdat de oppositie komt van die heeren, die zich zeer met den Bond bemoeien; het is voor spreker niet mogelijk nog met die heeren in aanra-

king te komen. De toon waarop de Heer Boele zich tot spreker in de vorige vergadering heeft gewend en de steun welke de heeren Dudok van Heel en H.R. Boeree hem verleenden, maken dit ten eenen male onmogelijk.' Kolonel Piepers schreef Van Tuyll een brief 'dat hij gaarne met hem den strijd zou aanbinden tegen de oppositie. [Van Tuyll] is dankbaar voor die toezegging en was hij een 30-tal jaren jonger, ongetwijfeld zou hij dezen strijd aanvaarden overtuigd, dat die met den steun van den hier aanwezigen ter overwinning zou leiden.' De oppositie was het volgens Van Tuyll, toen zestig jaar oud, niet eens met de richting waarin hij en zijn collega's van het dagelijks bestuur de bond leidden. 'Wanneer het den kwestie met Mej. van de Wal niet was geweest, dan had men iets anders aange-

Zweedsche Gymnastiek door Belgische militairen. — Sportwedstrijden te 's-Gravenhage, Juli 1910.

voerd.' Van de "oppositieleden" krijgt met name H.R. Boeree er van langs. Jasper Warner is diens 'intriges' meer dan zat: 'Hij heeft den Bond achtergelaten in een volkomen desolaten toestand en toen de boel in het honderd dreigde te loopen is hij er uitgetrokken, den Bond met een schuld achterlatende van +/- f. 25000,-, zegge bijna een kwart ton. Spreker meent dat een 1^e luitenant der artillerie zonder middelen, zulks nooit kan verantwoorden.' Warner is er van overtuigd 'dat de heer Boeree den NBLO ten grave zal doen dalen.' Van Tuyll was dankbaar voor alle steunbetuigingen, maar hij bleef bij het standpunt dat hij te oud was om de strijd te voeren. 'Door zijne hardhoorigheid is het vergaderen hem al bijzonder vermoeiend.'^{xv}

In de nasleep van de breuk in de bond, op de algemene

ledenvergadering van 20 januari 1912, keert Van Tuylls doofheid terug in de discussie. Eén van de opposanten, Van Hoytema, zegt dat hij bij al zijn bemiddelingspogingen stuitte op hardnekkige onwil bij van Tuyll. Secretaris Viehoff, die op de vorige vergadering eenzaam de verdediging van de "opposanten" had gevoerd, beklagde zich 'dat de heer Van Tuyll door zijne doofheid zaken verkeerd verstaat of begrijpt.' Hierop ging Boele door, omdat hij zich onrecht voelde aangedaan door de verwijten over de 'onaangename toon' die hij tegen Van Tuyll zou hebben aangeslagen. 'Hij heeft wel op luide toon gesproken, juist omdat dit de heer Van Tuyll aangenaam was. (...) Maar spreker heeft geen enkel onvertogen woord tegen de heer Van Tuyll ooit gezegd. Hij heeft moeten schreeuwen ter

wille van den voorzitter, om verstaan te worden; het grieft spreker, dat zelfs den buitenwereld praat over zijn "schandelijken toon tegen mijnheer Van Tuyll." De zaak was in de publiciteit gekomen doordat Warner het *Algemeen Handelsblad* had ingelicht. Hij hield zich het recht voor 'steeds de brede banen der openbaarheid te bewandelen.' In de kranten werd volgen Viehoff gesproken van 'eene oppositie van officieren contra burgers. Het oude dagelijks bestuur, de oprichters van den bond werden als gevaarlijke personen gesignaleerd.' Bij deze vergadering werd Van Tuyll nog eens tot voorzitter verkozen, met 15 stemmen tegen 11 voor Jhr. Mr. G.C. von Weiler. Maar Van Tuyll liet zich niet vermurwen en verliet de NBvLO. Hij was de uitzending

van een Nederlandse ploeg naar de Olympische Spelen van dat jaar in Stockholm al weer aan het voorbereiden en wilde waarschijnlijk geen tijd meer verdoen aan de mislukte sportkoepel.

Warner was nog verplicht verantwoording af te leggen over het financieel beheer van de bond. De NBvLO had onder zijn beheer een schuld opgebouwd van bijna fl. 40.000,- en de oude garde wilde rekenschap daarover. De verwijten aan Warners adres waren behalve de opgelopen schuld, dat er geen begroting was over het jaar 1911, dat er geen bestedingsoverzicht was voor de subsidie van fl. 20.000,- van het ministerie van Binnenlandse Zaken en dat de post "eigen uitgaven" te hoog was, net als de salarissen. De bond was financieel flink ondersteund door de overheid, maar had door de

matige boekhouding inmiddels een slechte reputatie bij bestuurders en politici. Warner verweerde zich door te stellen dat hij geen penningmeester, maar administrateur was. Hij wilde geen verantwoordelijkheid dragen voor uitgaven die tegen zijn wil of buiten zijn weten om zijn gedaan. Hij werd gesteund door C. Ridder van Rappard (aangetrokken 'als man van rechts, nodig tegenover het vrijzinnig democratisch karakter, dat de Bond heette te hebben') die als lid van het bestuur van 1911 getuigt dat het wel wilde bezuinigen, maar steeds stuitte op oude beloftes en schulden van het oude bestuur.^{xvi} Ook volgens J. Moorman (NVB) waren de financiële problemen al in 1910 ontstaan, maar waren ze door het oude bestuur steeds toegedekt. Nu pas kwamen ze door bemoeienis van Binnenlandse Zaken aan het licht. Volgens de statuten was de penningmeester niet persoonlijk verantwoordelijk, maar het hele hoofdbestuur. Hoe de tekorten uiteindelijk zijn opgelost heb ik niet onderzocht.

Baas in eigen bond

De oprichters van de bond hadden de controle over hun geesteskind in ieder geval terug. Er werd niet direct afstand gedaan van de aspiraties waarmee het lichaam in 1908 was geschapen. In het voorwoord van het jaarverslag 1912 schreef Luitenant-generaal W. de Meester: 'De NBvLO is in beginsel geen sportvereniging (...) Zijn doel is bevordering van lichamelijke ontwikkeling in alle lagen van het Nederlandse volk.' Volgens De Meester moesten alle verenigingen die de vorming van het volk voor ogen hadden, de krachten bundelen. 'De Padvindersvereniging ontwikkelde de jeugd; zij kweekte orde en tucht, liefde voor het Vaderland, eerbied voor het Gezag en onderlinge hulpvaardigheid aan.' De volksweerbaarheid moest jongens voorbereiden op de dienstplicht, om in het leger zo effectief mogelijk 'hen geschikt te maken voor de vervulling van hun heiligsten plicht, de verdediging – zoo onverhoopt noodig – van de geboortegrond.'^{xvii} In de NBvLO kwamen al deze belangen volgens De Meester samen, hij roept dan ook eenieder op 'kleinzieligheden' terzijde te schuiven. W.J. van Hoytema (lid van het oprichtingsbestuur van de bond) schreef in hetzelfde jaarverslag een beschouwing over "Opvoeding in het leger door sport". Volgens hem draagt sport bij aan een nieuwe vorm van tucht die hij stelt tegenover de ouderwetse krijgstucht van huurlingen. Een 'tucht die wonen moet onder kinderen van één Volk, wier heilige plicht het is te verhoeden, dat schennende handen zich uitstrekken naar onze geboortegrond en ons eigendom.'^{xviii} Dat is een nutbepaling die ver af staat van die van Van Tuyll, die lichamelijke opvoeding

noodzakelijk achtte om de jeugd klaar te maken voor de nieuwe eeuw, 'de eeuw van snelle veranderingen, van plaats, van werkkring, van gewoonten en voornemens.'^{xix} Uiteindelijk is de NBvLO vooral bekend geworden als organisator van vierdaagse wandelmarsen, waarvan de Nijmeegse de bekendste werd.

Frits van Tuyll riep na afloop van de Olympische Spelen in Stockholm op 11 september 1912 in hotel Krasnapolsky de complete Nederlandse sportwereld bij elkaar 'om te komen tot een leidend Nederlandsch lichaam op het gebied van lichamelijke opvoeding en sport.'^{xx} Het NOC werd in het leven geroepen, met als doel: 'de lichamelijke ontwikkeling hier te lande te bevorderen, verband te leggen tusschen de verschillende sportbonden en daarbij tevens de uitzending naar de Olympische Spelen te verzorgen.'^{xxi} Tussen 1917 en 1922 was Van Tuyll ook voorzitter van het Algemeen College van Advies voor de Lichamelijke Opvoeding, dat de rijksoverheid raad moest geven. Op 12 april 1919 verleende dit college 'onder protest' een subsidie aan de NBvLO. Men wees op de inefficiëntie van deze bond en stelde dat de activiteit waarvoor subsidie wordt verleend (cursussen voor lichamelijke opvoeding van kinderen), eigenlijk door de Onderwijsinspectie gedaan moet worden. Alleen omdat de cursussen al begonnen waren, ging de subsidie door.^{xxii}

Besluit

'Maar al kregen de nieuwe mensen vooraanstaande posities in het bestuur, de militairen bleven in de meerderheid en de administratie bleef ondergebracht bij het ministerie van Oorlog. Daardoor bleek per saldo de invloed van de burgers klein te zijn. Dat was de voornaamste reden waarom het mis ging. De bonden, die zich al die jaren het vuur uit de sloffen hadden gelopen, kregen te maken met militairen die, gewend aan een autoritaire bevelsstructuur, vertelden hoe zij de zaken moesten regelen. Dat zette kwaad bloed bij de meeste sportbonden. Zij protesteerden tijdens vergaderingen, maar omdat zij in de minderheid waren, dolven zij het onderspit bij de besluitvorming.'^{xxiii} Zo beschrijft Gijs Zandbergen de mislukking van de NBvLO als sportkoepel, in *Pim Mulier, ijdel maar weergaloos*. De beknoptheid van deze biografie belet Zandbergen dieper in te gaan op de gecompliceerde verhoudingen binnen de NBvLO. Het twistvuur werd aangejaagd door twee soorten brandstof. Ten eerste was er de persoonlijke strijd tussen de oprichters van de bond en de nieuwlichters, die de NBvLO "kaapten" en aan de greep van de initiatiefnemers poogden te onttrekken. Grotendeels stonden "burgers" hierbij tegenover "militairen", maar er waren militairen (Kolonel Piepers) die de burgers

steunden en andersom. Dat de strijd zo op de persoon werd gevoerd, verklaart de felheid, maar het wil niet zeggen dat het eigenlijk om “kleinzieligheden” ging. Ten tweede was er de inhoudelijke tegenstelling tussen de twee partijen, die het twistvuur evenzeer ook brandend. De oprichters van de bond waren sterk gericht op de sportbeoefening *in* het leger en waren gehecht aan de grootse (maar dure) sportfestijnen voor militairen. De sportbestuurders vonden die uitgaven onverantwoord en wilden de (aanzienlijke) overheidssubsidies benutten voor de algemene sportbeoefening en lichamelijke opvoeding van de jeugd. Ik geloof niet dat zoals Zandbergen schrijft, de “burgers” het onderspit dolven in de besluitvorming. Zelfs toen hij al was teruggetreden en de oude garde het heft terug in handen had, werd Van Tuyll nog verkozen tot voorzitter. Het lijkt er meer op dat Van Tuyll en zijn medestanders geen zin hadden in een voortsluimerende strijd en het eenvoudiger vonden een eigen organisatie te creëren. Ik hoop met dit artikel ook het bestaande beeld te hebben bijgesteld dat pas tijdens de Eerste Wereldoorlog interesse ontstond in het leger voor sport en dat die belangstelling voortkwam uit angst voor verveling bij de soldaten. In 1905 constateerde Koningin Wilhelmina: ‘Het Nederlandse leger is op dit moment niet bij machte te voldoen aan de eisen die mogelijk worden gesteld.’^{xxiv} Van de dienstplichtigen werd soms bijna de helft afgekeurd wegens fysieke tekortkomingen. Het NOC schreef in 1915: “Dat onze lichamelijke opvoeding werkelijk verbetering behoeft, moge o.m. bewezen worden uit de bedroevende cijfers van afgekeurden voor den militairen dienst. Van de lichte 1913 en 1914 werden toch van de gekeurden respectievelijk 40.6 pct. en 43.3 pct. ongeschikt voor den dienst verklaard.’^{xxv} De neutrale status van Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog betekende niet dat de krijgsmacht verwaarloosd kon worden. Integendeel, voor handhaving van de neutraliteit was het noodzakelijk dat een inval van Nederland onaantrekkelijk was voor Duitsland en Engeland. Het Nederlandse leger moest voldoende afschrikwekkend zijn.^{xxvi} Al in 1906 waren er officieren die in sport een middel zagen om het Nederlandse leger te versterken en zij werden daarbij financieel, materieel en met personeel gesteund door het Ministerie van Oorlog. Zorg voor de landsverdediging was dus al ruim voor de Eerste Wereldoorlog een belangrijke stimulans voor de verspreiding van sport

- i F.W.C.H. Baron van Tuyll van Serooskerken (1851-1924) refereerde zijn leven lang aan zichzelf als Frits van Tuyll.
 ii Nederlandsch Olympisch Comité – Federatie voor Lichaamsvaardigheid, *Gedenkboek bij het 25-jarig bestaan, 1912-*

- 1937 (Den Haag 1937), p. 84.
 iii De termen ‘sport’ en ‘lichamelijke opvoeding’ kunnen gemakkelijk verward worden. In dit artikel gebruik ik meestal de term sport, ter wille van de leesbaarheid en omdat ik het in het kader van dit artikel te ver vond gaan om de begrippen te verantwoorden. Sport was echter slechts een onderdeel van de NBvLO. De bond richtte zich op de lichamelijke opvoeding van het volk, door sportbeoefening óf door bijvoorbeeld bewegingsonderwijs op scholen.
 iv Maarten van Bottenburg, ‘Verbreiding en onderscheiding, Enige hoofdlijnen in de sociale geschiedenis van de sport in Nederland’ in: Wilfred van Buuren en Peter Jan Mol (red.), *In het spoor van de sport, hoofdlijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis* (Haarlem 2000), p. 235.
 v Regionaal Archief Nijmegen, Archief Koninklijke Nederlandse Bond voor Lichamelijke Opvoeding (KNBvLO), inv. nr. 196, Concept statuten en huishoudelijk reglement, Nederlandsche Militaire Bond voor Lichamelijke Opvoeding, februari 1908.
 vi KNBvLO, inv. nr. 196, statuten voor de NBvLO, opgericht op 3 april 1908.
 vii KNBvLO, inv. nr. 2, notulen bestuursvergadering 19 februari 1910.
 viii KNBvLO, inv. nr. 2, notulen bestuursvergadering 20 februari 1910.
 ix KNBvLO, inv. nr. 2, notulen algemene ledenvergadering 12 maart 1910.
 x KNBvLO, inv. nr. 2, notulen algemene ledenvergadering 27 mei 1911.
 xi KNBvLO, inv. nr. 18, notulen hoofdbestuursvergadering 15 april 1911.
 xii Norbert Müller, *One hundred years of Olympic congresses, 1894-1994, history, objectives, achievements* (IOC, Lausanne 1994), p. 63.
 xiii KNBvLO, inv. nr. 18, notulen hoofdbestuursvergadering 18 november 1911.
 xiv Ibidem.
 xv KNBvLO, inv. nr. 18, notulen hoofdbestuursvergadering 9 december 1911.
 xvi KNBvLO, inv. nr. 2, notulen algemene ledenvergadering 14 september 1912.
 xvii KNBvLO, inv. nr. 187, Jaarverslag 1912.
 xviii Ibidem.
 xix NOC, *Gedenkboek*, p. 197.
 xx NOC, *Gedenkboek*, p. 87.
 xxi NOC, *Gedenkboek*, p. 26.
 xxii Nationaal Archief, Den Haag, Archief van het Nederlands Olympisch Comité, 1912-1993. Toeg. nr. 2.19.124, inv. nr. 324, notulen Algemeen College van Advies voor de Lichamelijke Opvoeding 12 april 1919.
 xxiii Gijs Zandbergen, *Pim Mulier, ijdel maar weergaloos* (Thomas Rap, Amsterdam 1996), p. 124.
 xxiv Hubert P. van Tuyll van Serooskerken, *The Netherlands and World War I, espionage, diplomacy and survival* (Leiden 2001), p. 5.
 xxv NA, NOC, inv. nr. 177, jaarverslag NOC 1913-1915.
 xxvi Dit wordt betoogd door Maartje M. Abbenhuis in: *The art of staying neutral, the Netherlands in the First World War, 1914-1918*